

Cvetka zato ni več razdalja, prav tako so slika, pripoved in pesem le različne podobe ustvarjalnosti, ki ji čas ni odvzel moči.

Marija Klobčar

Marija Klobčar, Drago Kunej, Mirko Ramovš in Urša Šivic, *Odmev prvih zapisov*. – Ljubljana, Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU (Iz arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU). – Zgoščenka (62 min. 20 sek.), spremna knjižica (26 str.).

Najnovejša zgoščenka Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU *Odmev prvih zapisov* ponuja v poslušanje štirideset terenskih zvočnih posnetkov, ki so razdeljeni v tri sklope.

Prva skupina štirih nosi naslov »Najstarejši posnetki« in vključuje pesmi, posnete pred in med prvo svetovno vojno, vključno z znamenito *Marko skače*, ki jo je v prekmurski Tišini leta 1898 posnel madžarski raziskovalec Vikár Béla in ki velja za prvi zvočni zapis slovenske ljudske pesmi. Drugi sklop »Po sledi pisnega zapisa« vsebuje zgolj en posnetek, medtem ko je tretji del najboljšežnejši, saj vsebuje vseh preostalih 35 posnetkov in pod naslovom »Zvočni posnetki kot del načrtnega raziskovanja slovenske ljudske glasbe, pesmi in plesa« priča o modernem znanstvenem ukvarjanju s slovensko glasbeno zapuščino, ki jo ilustrirajo posnetki, nastali med letoma 1957 in 2000. Geografsko gledano so na zgoščenci bolj ali manj enakovredno zastopane tako rekoč vse slovenske regije in pokrajine. Redatorska razporeditev pesmi sicer delno sledi časovnemu loku od starejših zapisov k sodobnejšim, vendar pa zvestoba historični razporeditvi ni absolutna, zaradi česar plošča kljub vsemu obdrži svojo notranjo dramaturgijo. Odgovornost za izbor s svojim avtorskim podpisom prevzemajo Marija Klobčar, Drago Kunej, Mirko Ramovš in Urša Šivic, prva omenjena pa se podpisuje tudi pod spremno besedo. Zbirko zaokroža slikovno gradivo, 26 slik, ki vizualno dopolnjuje dobrih 62 minut glasbe.

Seveda pa vsa zapisana faktografija ne sporoča bistvenega o najnovejši zvočni izdaji Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU. *Odmev prvih zapisov* je v prvi vrsti zanimiva in nova slušna izkušnja, saj zbirka zaradi specifičnih načel izbora materiala v primerjavi s predhodnimi izbori posega na neko drugo področje srečevanja z ljudsko glasbeno zapuščino. Ravno zato pa nam lahko služi kot osnova za refleksijo.

Izhodišče premisleka je banalno preprosto: Ljudska glasba je nekaj fascinantnega. Navdušuje s svojo glasbeno razsežnostjo, s svojo (mnogokrat navidezno) preprostostjo in neposrednostjo; zanimiva je kot pomemben element osrediščanja družbenih skupin, kot korenika postavljanja socialnih odnosov in njihove vedno vnovične afirmacije; fascinira in včasih celo šokira s svojo vsebino, besedili, zgodbami, ki jih pripoveduje.

Vse to (in še marsikaj drugega) je vzrok za znanstveno in včasih malo manj znanstveno ukvarjanje z njo, ki je v zadnjih petdesetih letih sproduciralo lepo in spoštovanja vredno zbirko zvočnih zapisov slovenskih ljudskih pesmi. Nabor kot celota je seveda ogromen, nepregleden, vsaka izdaja potemtakem nujno potrebuje redatorski okvir, iz katerega izhaja in v katerega se vpisuje.

Kriteriji selekcije so bili v preteklosti – če se osredotočim na zbirke posnetkov s terena, se pravi predvsem na edicije Glasbenonarodopisnega inštituta – vezani predvsem na vsebino pesmi (npr. *Slovenske ljudske pesmi I–IV*: ljubezenske, legendarne ipd.) in na njihov geografski izvor (Koroška, Ribnica ipd.), pri čemer osredotočenost na krajevni pedigree po nekakšnem naravnem stanju stvari ustvarja tudi tipičen vsebinski in glasbeni kontekst: pesmi z določenega področja so si pač v marsičem sorodne, tako vsebinsko kot glasbeno in funkcionalno. Uredniški izbor

je v vseh navedenih primerih koreninil v tistem navdušenju nad ljudskim, o katerem je že bilo spregovorjeno, izhajal je iz fascinacije nad glasbenim, besedilnim in funkcionalnim.

Prav s tega stališča pa je zbirka *Odmevi prvih zapisov* nekaj posebnega in unikatnega, fascinacija, iz katere črpa, je namreč na neki način dvojna. Poleg navdušenja nad samo ljudsko pesmijo jo oblikuje tudi zanimanje za zapis le-te, se pravi, da interes oblikovalcev zbirke ni usmerjen zgolj na objekt raziskav v preteklosti, pač pa objektivira samo raziskavo, njene dosežke in razvoj skozi čas. Zavestno in načrtno, kakor je očitno tudi ob branju spremnega besedila. Kakor vsaka znanost etnomuzikologija mora reflektirati lastno početje in skozi znanstveno prakso analizirati temeljne predpostavke svojega raziskovalnega dela. *Odmev prvih zapisov* je lep primer izdelka, ki ponuja ogledalo sami znanstveni disciplini, katere produkt je. Posredno, mimogrede, kajti najpomembnejša ostaja glasba. Etnomuzikološka avtorefleksija je zgolj nekakšen podaljšek, stranski proizvod, posledica omenjene dvojne fascinacije.

Morda je najzanimivejši premislek, ki ga (mimogrede) producira obravnavana zbirka, vezan na tehnične možnosti in njihov napredek kot pomembno okoliščino znanstvene analize. Terensko snemanje je – odkar obstaja kot raziskovalna opcija – bistven element etnomuzikološkega dela, v zadnjih sto letih pa je zaradi tehničnih sprememb doživelo izreden razvoj. Novi dosežki poenostavljajo proces zvočnega zapisovanja in hkrati izboljšujejo kakovost zapisa, s čimer znanstvena analiza gotovo marsikaj pridobi. Stoletni časovni okvir, v katerem se nahaja obravnavana zbirka, ta napredek predstavlja na najlepši mogoč način. Na drugi strani pa je tehnični napredek povezan s spremembami življenja nasploh, spremembami, ki se tičejo vseh ljudi; konkretno v primeru mikrokozmosa zapisovalske prakse glasbenonarodopisne znanosti pri nas, tako informatorjev kot znanstvenikov.

Glasba, pesmi pa so del življenja, iz življenjskih situacij in izkušenj se rojevajo in jih recipročno določajo ali zgolj opevajo. Spremembe v načinu življenja, predrugačenje navad, vrednostnih sistemov bodo potemtakem nujno povzročale spremembe tudi na področju glasbenega ustvarjanja. Drugačno življenje producira drugačno glasbo. Prav na tej točki miselni okvir zbirke *Odmevi prvih zapisov* še razširi svoje meje. Znanost tako strokovno kot tehnično neprestano napreduje, hkrati se – zaradi (v bistvu) tega istega napredka – spreminja njen predmet (slovenska ljudska pesem), s čimer zavrača možnost rigidnega opredmetenja samega sebe s strani znanosti. Meje določanja ljudskega so fluidne in takšne morajo ostati. Ker je fluidno življenje samo. In ravno v prikazovanju razvojnega elementa, te večno spreminjajoče se narave ljudskega, je najnovejša izdaja Glasbenonarodopisnega inštituta najmočnejša in najpovednejša.

Ne morem spregledati ovitka. Izdelek kot vizualna celota sledi sodobnejšim pogledom na znanost in njene produkte, ki da jim vizualna privlačnost ne škoduje, pač pa koristi. *Odmevi prvih zapisov* je plošča, ki ji človek ne samo z veseljem prisluhne, z užitek in zanimanjem jo tudi vzame v roke. In to ne samo poučeni, ozaveščeni poslušalec, pač pa tudi tisti, ki o slovenski ljudski glasbi nima pojma in jo po možnosti celo zavrača. Tudi takim morajo biti namenjene tovrstne izdaje.

Boštjan Narat

Thomas Schürmann, *Erbstücke. Zeugnisse ländlicher Wohnkultur im Elbe-Weser-Gebiet*. – Stade: Landschaftsverband der ehemaligen Herzogtümer Bremen und Verden, 2002. (*Schriftenreihe des Landschaftsverbandes der Ehemaligen Herzogtümer Bremen und Verden*; 17). – 864 str., ilustr.

Knjiga Thomasa Schürmanna *Podedovani predmeti. Priče podeželske stanovanjske kulture na območju med Labo in Vezero* je sad štiriletnega (1998–2002) inventarizacijskega in dokumentacij-